

10. Interperszonális és mediális kommunikációs formák a tanári munkában

18. A kommunikáció folyamata, összetevői. Az iskolai kommunikáció jellegzetességei

Communicare – kommunikáció: kapcsolatteremtés, közössé tétel, mások befolyásolásának eszköze.
-infó átadás, -infó vétel, -visszajelzés, szabályozás
A kommunikáció az interakciók (a tanár és tanuló egymásrahatása) megvalósulásának az eszköze.
modellje: forrás- adó- csatorna- vevő- címzett.

verbális kommunikáció:

logikai, empirikus irányzat: (Flanders beszédkategóriák) -a tanulók érzelmi megnyilvánulásainak elfogadása, -dícséret vagy bátorítás, -a tanulók önálló gondolatainak elfogadása, felhasználása, -kérdés feltevése, -közlés, előadás tartása, -utasítás adása, -a tanuló kritizálása, a tanári tekintély védelmezése, -tanuló kérdez, -tanuló válaszol.

értelmező irányzat: -szaknyelv használata akadályozhat, -erős kapcsolat a tanítás során, -a tudás verbalizálása, -tanári kérdések ténykérdések és nem gondolatok.

nonverbális kommunikáció: (kinezika stb.)

-megjelenés: a test stilizációja, kultúra, sport (teljesítmény jelzője pl öv színe), bajusz, szakál, öltözet, hajviselet.

-tekintet: a lélek tükré, nem lehet becsapni, a szemedsem áll jól, szemembe mond, összevillan a tekintet, gyerekekkel felvenni a szemkontaktust, sugallni, hogy hozzá beszélek, neki mondom, jelezzem vissza, hogy érti-e, feleletnél biztató tekintet.

-testmozgás, testtartás, gesztus: előbb megjelenik, mint a verbális, nyomaték, figyelemfelkeltés, ne legyen mesterkéltné, aszimmetrikus mozdulatok.

-hangszín hangerő: beszéddinamika, érzelmet árul el, figyelmet irányít, (Már megint mit csináltál, Hányszor kértem már)

-érintés: !!!

-térközszabályozás: a tanár helyezkedése az órán.

- Az információ- és kommunikációelmélet hatása a tanítási-tanulási folyamatra (vezérlés, szabályozás, többcsatornás közlés előnye)
- Számítógéppel segített tanítási-tanulási folyamat jellemzői:
 - Szituatív tanulási környezet, mely tág teret biztosít a tanuló öntevékenységének
 - „Partneri” viszony tanár és diák között. A tanár mentor, tutor szerepét tölti be.
 - Nő a hallgatók közötti interakció (elektronikus levelezés stb.)
 - Értékelés: projekt típusú (probléma, tanulmányok, dokumentumok stb. és a portfólió-módszerű, a tanév során készült produktumok alapján)
- A verbális és vizuális kultúra hétköznapi szabályainak elterjedése (de az illusztráció nélküli és szóbeli tananyagokkal történő tanulás nem eredménytelenebb, a képek sok esetben figyelemelterelő)
- A tanári szabadság kérdése az egyes médiumoknál (pl. transzparenszek, diaképek, videó, multimédia)
- Tanár-tanuló és tanuló-tanészkező kapcsolatok (interakciók)

Tanár-diák közötti kapcsolat: (Gátló és javító tényezők)

Gátló:

Ingerlékeny, ideges a pedagógus. Ok nélkül kiabál. Nem szerencsés a túlzott kritika, a szigorúság, szidalmak. Hátráltató, ha egyes tanulókat kiemel, másokra pedig pikkel. Élettelen, unalmas órák, érdektelen a tantárgy és a tanítás iránt, nincs tanítási vágya.

Javító:

A tanár legyen barátságos, udvarias és megközelíthető. Ismerje meg tanítványait és sokat beszélgessen velük. Szeresse a gyerekeket. Legyen humorérzéke, tudjon sokat nevetni, értékelje a szellemes tréfát. Egyforma érdeklődés minden tanítványa iránt. Becsülje, tisztelje a gyerek erőfeszítéseit. Nyújtson őszintén segítséget mindenkinek. Tartson fegyelmet és rendet.

Fontos:

- 1 - a tanár megszólítható legyen
- 2 - bátran lehessen a tanárhoz fordulni
- 3 - a bajokat ne halasszuk
- 4 - a gyerekekkel ebszélgetni kell
- 5 - meg kell találni azokat a témákat, amik az osztályt érdeklik, ez beszélgetést eredményezhet. Ezzel tekintélyt, mélyebb kapcsolatot tud kialakítani a pedagógus, célt lehet elérni vele a tantárgy tanításában is.
- 6 - szemkontaktus
- 7 - jellemeze a tanárt a tolerancia: nem csak türelmességet jelent, hanem igyekezzen megérteni a gyerekeket.
- 8 - képes legyen a pedagógus a gyerek fejével gondolkozni, rendelkezzen empátiával is
- 9 - megfelelő értékelésre van szükség
- 10 - meg kell mutatni a hiányok pótlásának lehetőségét
- 11 - közös élményekre is legyen alkalom a tanítási órán kívül
- 12 - legyen bizalmas a tanár, igyekezzen megtanulni a gyerekek nevét, és megszólításkor ne legyenek különbségek (vezetéknév, keresztnév, becéztetés), a legjobb keresztnéven szólítani a gyereket

Az iskolai kommunikáció alapvető jellemzői (minőségi):

- A kommunikáció centruma:
Középpontjában a tanulók állnak vagy a téma vagy a tanári produkció.
- A tanári kommunikációban kifejeződő attitűdök:
Pl. gyermekszeretet, rokonszenv, tolerancia, felelősségérzet, a tárgy iránti lelkesedés, közömbösség, ellenszenv, a gyerek felértékelése, mások diszkriminálása, kiégettség
- A tanulók kommunikációs szabadságfoka
Motiválás a véleménynyilvánításra, vitára, bírálatra, „megnyílásra”.
- A tanulói kommunikáció irányítástechnikája
A félénkebb, kommunikációs gátlásokkal küzdő tanulók megfelelő szerephez juttatása, a nagyhangúak erőszakmentes csillapítása.

Barkó Endre: az oktatás kommunikatív módszerei és eszközei:

- felszólítás
- utasítás
- feladatmegjelölés
- felszólítás munkavégzésre közvetlen módszerei
- kérdés
- magyarázat
- előadás
- beszélgetés, vita közvetett módszerei

MÉDIA (többes szám!)

Kommunikáció.

Fogalma. A kommunikáció közlést jelent, vagyis azt a műveletet, amelyben a résztvevő két vagy több ágens között információ átadása, cseréje történik. A „communis” („közös”) szóból ered. Ez arra utal, hogy az információs tranzakcióban résztvevőknek valamiben közösnek kell lenniük: ismerniük kell a kódrendszert, jelrendszert, stb.

Teoretikusok szerint a kommunikáció fogalmát a közösséghez kötik, mivel: „közösség nélkül nincs kommunikáció”. Ebben az értelmezésben *a kommunikáció nem más, mint az emberi-társadalmi viszonyok kifejeződési, expresszív aspektusa.*

M. Comforth angol nyelvfilozófus ezt úgy fejezi ki, hogy: „az emberi viszonyok nem léteznének, ha nem beszélénk őket életre”.

Funkciói. Az ún. MacBride-jelentés a különféle szaktudományos munkák eltérő kommunikációs-funkció-értelmezését az alábbi nyolc funkcióba tömörítette:

- 1 • Tájékoztatás (mindazon információk gyűjtése, tárolása és kezelése, melyek hozzásegítik az embert, hogy szűkebb és tágabb környezetének eseményeit megértse és megfelelő módon tudjon reagálni rájuk)
- 2 • Szocializáció (közös tudásalap biztosítása ahhoz, hogy az egyén a társadalom teljes jogú tagjaként élhesse az életét; aktívan vállaljon részt a magánélet és a közélet szféráinak egymásba kapcsolásából)
- 3 • Motiváció (rövid és hosszú távú egyéni és társadalmi célok tételzése, az ezekre irányuló személyes döntések, választások, és a rájuk épülő tevékenység ösztönzése)
- 4 • Vita és eszmecsere (társadalmi konszenzusok elősegítése lényegi kérdésekben; az egymástól eltérő vélemények, álláspontok átláthatóságának biztosítása; az aktív közéleti tevékenységhez szükséges tények, adatok, információk szabad cirkuláltatása; vagyis az egészséges társadalmi nyilvánosság fejlesztése)
- 5 • Oktatás (intellektuális fejlődés és személyiségformálódás elősegítése; szaktudások és készségek elsajátíttatása, permanens folyamatként; megfelelő tudásanyag és információkészlet közkinccsé tételével)
- 6 • Kulturális fejlődés (az emberiség kultúrájának őrzése, továbbadása; az egyén látóhatárának kiszélesítése; fantáziájának megmozgatása; esztétikai érzékének és alkotóképességének ösztönzése; és mindezekből építkezve a kulturális identitások erősítése)
- 7 • Szórakoztatás (az egyén alkotóerejének „rekreációja” egyéni és közös kikapcsolódással; a mindennapok feszültségeinek lazításával; a kultúra alkotásainak a sportnak, a játékoknak hangok és képek útján történő közvetítésével)
- 8 • Integrálás (annak elősegítése, hogy az egyének, csoportok, kisebbségek és nemzetek kölcsönösen jobban megismerjék és megértsék egymást; előítélettől mentesen tekintsenek egymás nézeteire, törekvéseire)

Fajtái. A társadalom kommunikációs folyamatait és aktusait több törésvonal mentén különböztethetjük meg egymástól.

Igy megkülönböztetünk:

- o Technikai (anyagi termelés; ember-természet kölcsönhatására vonatkozik)
- o Nem technikai (szükségletek; társadalmi viszonyok újratermelésének folyamata)
- o Személyes (szemtől szembeni => Face to Face)
- o Intézményes (rendeletek; hivatalos utasítások; szabályzatok; köszönés; stb.)
- o Esztétikai
- o Tudományos
- o Köznapi

- o Politikai
- o Csoport kommunikációkat.

Fejlődése. A társadalmi viszonyok fundamentális változása a társadalom kommunikációs rendszerét is megváltoztatta.

A változásokat kiváltó okok közül az alábbiak a legfontosabbak:

- Anyagi/energetikai mozgások bonyolultabbá tétele
- A munkás minden értelemben „szabaddá” vált
- Gazdasági kényszer
- Az egyén, mint individuum
- Társadalmi mobilitás
- Nemzetállamok létrejötte
- Liberalista parlamentarizmus

Tömegkommunikáció

Fogalma. A tömegkommunikáció a társadalom kommunikációs folyamatainak egyik sajátos formája, amely mind a személyes, mind a csoportközi kommunikációtól viszonylag tisztán megkülönböztethető. Legfontosabb jellegzetességei: a tömegesség, a heterogenitás, és a technikai közvetítettség.

A tömegességet tekintve: tartalmait:

- o tömeges méretekben
- o széles tömegekhez továbbítják
- o technikai-technológiai menete hasonlít az ipari tömegtermelés technológiai folyamatához..

Heterogenitását tekintve: a társadalom legkülönbözőbb tagjainak szól.

Technikai közvetítettségét tekintve: szedőgép, nyomdagép, mikrofon, kamera, stúdióberendezések, erősítők, adók, vevőkészülékek segítségével történik.

Szerkezete. A tömegkommunikációs rendszer minden társadalomban szervesen beilleszkedik egyik oldalról a társadalom politikai intézményrendszerébe, másik oldalról az oktatási-művelődési intézmények rendszerébe.

Horizontális tagozódását a különböző tömegkommunikációs eszközök (sajtó, rádió, TV, videó, műhold, stb.) jelentik. De ide tartoznak a közszolgálati szervezetek, valamint a magán- és közösségi tulajdonban lévők is.

Vertikális tagozódását pedig a tömegkommunikáció különböző szintjei alkotják: az országos napilapoktól kezdve a legkisebb lokális lapokig, stúdiókig.

Funkciói. Lényegében a kommunikációnál felsorolt nyolc funkció négy funkcióba tömörítve:

- Tájékoztatási-tájékoztatói funkció
- Értékhozó-normateremtő funkció (társadalmi értékeket, normákat is átad)
- Szórakoztató funkció
- Napirend-alakító („agenda-setting”) funkció (bizonyos társadalmi kérdéseket aktualizál; fókuszba állítja őket. Ez azért lehetséges, mert a tömegkommunikációnak is van „accelerátor” és „multiplikátor” hatása.)

Hatása. A kommunikációnak, tömegkommunikációnak is vannak hatásai, melyek mérhetőek. Erre különféle „differenciális” hatásmodelleket dolgoztak ki és alkalmaztak. A szelektivitás is előtérbe

került, mivel az emberek a tömegkommunikációt szelektív módon használják. Ide tartozik még az érdekeltség motívuma is, hisz az egyén arra az információra nyitott, melyhez valamilyen érdeke fűzi. [?]

A kommunikáció, tömegkommunikáció azonban mellékhatásokkal is rendelkezik. Ennek legszélsőségesebb esete az ún. bumeránghatás, mely a szándékolttal ellenkező eredményre vezet. A hatás annál áthatóbb és tartósabb, minél hitelesebb a meggyőző szándékú információ forrása, a tömegkommunikációs intézmény, és a nevében megszólaló kommunikátor. Hatékonyak pedig azt a tömegkommunikációt tartjuk, melynek következtében a szándékolt és a tényleges hatások nagymértékben egybeesnek. Mindig ez az elsődleges cél.

A nem hiteles forrásból származó meggyőző kommunikáció hatásmechanizmusában van egy ún. „alvó hatás” jelenség. Ez azt jelenti, hogy bármilyen érvekkel is hozakodjon elő a nem hiteles kommunikátor, érvei nem bizonyulnak hatékonyak: az általa szándékolt hatás bizonyos ideig „alszik”, és csak később realizálódik (tudat alatt munkálkodik).

Kommunikátorok

Véleményvezérek. Az ötvenes években megjelent a „töblépcsős közlés” elmélet. Az illinoisbeli Decatur női lakossága körében végzett reprezentatív vizsgálatokat a Katz-Lazarsfeld kutatópáros. (A mindennapi tevékenységet befolyásoló hatásokat vizsgálták.)

A vizsgálat bebizonyította, hogy a társadalom kommunikációs szerkezetében mindig jelenlevő véleményvezérek egyik lényeges tulajdonsága az, hogy egy adott kérdéskörben nagyobb a presztízsük, mint társadalmi csoportjuk többi tagjának. A másik lényeges tulajdonságuk az, hogy általában nyitottabbak a kívülről jövő információra, mint szomszédjaik, barátaik, kollégáik (esetleg ők hozzá sem jutnak ezekhez az infókhoz). Ennek következtében kulcspozícióban vannak az információáramlásban és a véleményalakulás folyamatában.

A töblépcsős közlés elve lényegében annak a felismerése, hogy a tömegkommunikációból származó információ több lépcsőn át jut el a társadalom csoportjaihoz, egyedeihez (a lépcsők között szóbeli közlések is vannak!).

Híresztelők. Híresztelő lényegében bárki lehet, aki valamilyen információt bizonyos formában tovább ad valakinek, majd az is tovább adja, azután az is, és így tovább. Ezt a mechanizmust háromféle törvénnyel jellemezhetjük:

- Nivellálódás törvénye (=torzulás; az eredeti információ minden ismétlésnél szegényebb lesz, és a részletek elsikkadnak)
- Hangsúlyozás törvénye (az eredeti információ egyes részletei az ismétlés során elhomályosulnak, majd teljesen eltűnnek; más részletek nagyobb hangsúlyt kapnak; esetleges periférikus részletek pedig a középpontba kerülnek)
- Asszimilációs törvények (az ismétlés során az egymásnak ellentmondó részletek lassan eltűnnek, és összefüggő történet kerekedik ki az információkból, mely általában „happy end”-re végződik)

Média. A tömegkommunikációs intézmények tevékenységeikhez megfelelő szervezeti formákat építenek ki, melyek többé-kevésbé tükrözik az adott társadalom modernizációs fejlettségi szintjét, uralkodó ideológiáját. Erre az alábbi szakmai „filozófiák” születtek:

- Tekintélyelvű fölfogás (hatalmi központokból a tömegekhez futó, egyirányú információáramlás)

- Liberális fölfogás (gondolatok, eszmék „szabad piaca”)
- Társadalmi felelősség elvén alapuló modell („közszolgálati” funkciók)
- Szovjet-kommunista modell (Párt központú; tekintélyelvű)

Fogyasztók

Életkörülmények. Az életkörülmények függvénye, hogy mennyi szabad időnk van a tömegkommunikációs „fogyasztásra”, valamint az életmód külső keretei is (pl.: van –e rádiónk, tévénk, stb.) ide tartoznak.

Szubkultúrák. A tömegkommunikációs fogyasztás összefügg a hallgatók értékrendszerével, magatartásformáival; vagyis a hallgatói szubkultúrával is. A közös vonások az alábbiak:

- tévé, rádió világméretű térhódítása
- társadalmi rétegenként eltérő a rádió- és tévéműsorok közkedveltsége
- a gyermek- és ifjúsági fogyasztók valamennyi tömegtájékoztató eszközből elsősorban a szórakoztató műsorokat kedvelik; a felnőtt társadalom ízlése erősebben rétegződik.

A tömegtájékoztató eszközök tehát igen jelentős helyet foglalnak el a nevelés társadalmi tényezői között. Kérdés, hogy ez hogyan hat a szocializációs folyamatokra?

Másodlagos funkció. A tömegkommunikációs eszközök az ember közvetlen környezetévé válnak, és pótolják esetleg hiányzó csoportkapcsolatait.

A tévé a személyességet nyújtja. A rádió pedig az intimitást és a szabad választhatóság érzését pótolja, azt az érzést, hogy a kapcsolat kettőnk között spontán.

A napilap megbízható tájékoztatást jelent az olvasónak.

A tömegtájékoztató eszközök természetes módon működnek közre a szocializációban. Sokkal inkább egységesítenek, mint azok a kiscsoportok, amelyeket esetleg helyettesítenek.

Míg a kiscsoportoknak saját mikrokultúrája van, és abba vezeti be a csoporttagot; addig a tömegkommunikáció kultúrális normákat, értékeket, magatartásformákat közvetít és képvisel, melyek a társadalom nagy részére érvényesek. Ezen keresztül nagy hatást gyakorolnak az ifjúság társadalmi beilleszkedésére is!

A kommunikáció az iskolai szervezetben 3 alaptípust ölthet

- iskolán kívüli nevelési szituáció (a közlendők útja körkörösén vezet, mindenki 2 partnerrel áll kapcsolatban, és minden tg egyenlő mennyiségű információhoz jut.)
- hivatali szituáció (a döntés alulról fölfelé halad ún. szolgálati úton) Ez a munkamenet gyors és hatékony, de a kommunikációs láncban részt vevők közül nem mindenki érzi jól magát.
- Munkahelyi szituáció. Itt is az igazgató áll felül, de a kulcsembert itt az igazgatóhelyettes.